

Smaragd asztal

Csáth Géza válogatott levelezése

A szöveget gondozta és a jegyzeteket írta
Molnár Eszter Edina és Szajbély Mihály

A könyv alapjául szolgáló kutatás
az NKFIH–112816 (OTKA) program támogatásával valósult meg
A kiadást a Nemzeti Kulturális Alap támogatta

Nemzeti Kulturális Alap

A borítón Csáth Géza rajza 1907-ben használt vázlatfüzetéből,
Szabadkai Városi Múzeum, Művészeti Osztály

© Molnár Eszter Edina, Szajbély Mihály, 2020

2. ID. BRENNER JÓZSEF CSÁTHNAK

Szabadka, 1904. szept[ember] 8.

Kedves fiam!

Örülünk, hogy szerencsésen odaértél. Tegnap leveledet ma reggel megkaptuk.

Ha a [Zene]akadémiába fölvesznek, s biztató kilátással kecsegtetnek, akkor ám maradj amellet; ha azonban azt látod, hogy nem úgy vesznek föl, mintha nagyon örülnének neked, akkor jó lesz más után nézni. De ne feledd, hogy az élet – így is, úgy is – sok csalódással jár, túl sok reményt ne fűzzünk hozzá, de egészen se veszítsünk el minden reményt. Neked, mint egészen szegény fiúnak, csak az lebegjen most szemed előtt, hogy választandó pályád megélhetésedet biztosítsa; úgy fogj bele, mint aki tudja, hogy sehonnan jöni segítségre nincs kilátása az életben. Soha nem fogsz örökölni senkitől semmit; apád szegény, azt tudod; gazdag rokonaid nincsenek. – Neked hát az élet nem élvezetek élvezése,

hanem küzdelem a létfenntartásért lesz. Ezzel a tudattal indulj neki az életnek, s bárhova fordulsz is, amerre indultál, ott az legyen a törekvésed, hogy egész ember légy ott azon a helyen.

Ha az orvosi pályához nem érzed nagy kedvet, akkor ne is gondold rá. Én abba is beleegyezem, ha akár a tanári, akár a jogi pályára mégy, de amelyiket választod, azt komolyan vedd! Nem lehetetlen ugyan, hogy emellett a zenét is műveld, s az akadémiába is beiratkozz. Hiszen egy év alatt majd elválnak, hogy boldogulsz-e az akadémián?! De úgy hiszem, hogy ha a tanári pályát választod, a reáliák nem neked valók. Különben te érzed! A jogi pálya nem nehéz.

A zeneszerzeményeid között, azt hiszem, mindegy, akármelyiket mutatod be. Sokat ne tarts felőlük! Mutass be többet is. Az bizonyos, hogy zsenéék, amelyek tele vannak hibákkal. A legnagyobb baj az, hogy első pillanaton elárulják, hogy az összhangzattanból nem sokat tudsz. Ha megvizsgálják, őszintén mondd meg, hogy mit nem tudsz, s mit tanultál; azzal többre mérsz, mint ha port akarsz a szemükbe hinteni. Azok azt úgyis észreveszik.

Láthatod, hogy én nem állom útját vágyaidnak; csak jóra vezessenek!

Járj szerencsével; ami áldozat tőlem kitelik, azt én örömmel hozom meg érted, a te dolgod azt jól fölhasználni.

Lacika egyelőre nem jár iskolába, itthon tanul. Alig győzzük visszatartani, hogy neked folyton ne írjon képes levelezőlapokat. Etelka, Dezső már iskoláznak.

Egészségedre ügyelj. Ismerőseinket üdvözzöld.

Ölelünk, csókolunk.

Szerető apád

13. CSÁTH ID. BRENNER JÓZSEFNÉNEK

Pb.: Budapest, [1]905. szept[ember] 25.

Édes anyika!

Ahogy este fél 8 órakor a kémiai gyakorlatokban elfáradva hazaértem, ott találtam „a csomagot”, mely dicső volt és remek. Azaz még nem volt – van. Amikor kibontottam, a zöldpaprikák úgy vigyorogtak rám vastag golyhó testükkel, hogy hangosan kellett kacagnom. És szét maradt

húzva a szám mindaddig, míg az első falat nagyszerű karmanádlí³¹ a számba nem vándorolt. De ekkor azután enni kezdtem. (Kezdünk ti. én és Árpí – mert Dide semmit se eszik, mivel tegnap és tegnapelőtt kutyául volt a gyomrára.) Mondanom se kell, hogy rövid, de rögzös pályámon már sok diós téstát fogyasztottam, de ilyent még nem. Mondhatom, hogy ilyen méltánylásra, amilyenben nálam e kitűnő tésták részesülnek – a legöregebb Diósok se emlékeznek. Mert nem emlékezhetnek. Nemkülönben köszönöm a zsebkendőket. Kezeidet csókolja, mind[any nyitokat] ölel, csókol

József fiad

³¹ Sertés rövidkaraj vagy borjúkaraj.

1907

29. CSÁTH ID. BRENNER JÓZSEFNÉNEK

Kedves anyikám!

Most elővettem a levélpapírost, és írok neked. Éspedig három dologért.

Először azért, mert ma van a születésed napja. Azoknak az üdvözlétei és jó kívánságai közé, akik téged szeretnek, fűzd, kérlek, az enyémet is. Kívánok neked jó egészséget, amely a legfőbb jó, s a többit... az... is-tenre bízom, az apróbb dolgokat intézze el ő szent felsége.

A másik, amiért írok, az, hogy tegnap láttam Molnár Ferenc színdarabját, *Az ördögöt* a Vígszínházban. Ilyen fényes, varázsos perspektívájú remekmunkát még nem sokat láttam életemben. Már megjelent könyv alakban. Apának ajánlom, vegye meg a kaszinó számára, és gyönyörködjétek ki magatokat benne. Fényes multság lesz még olvasva is, nem bánjátok meg.

A harmadikat is (bár nehezen), de megírom. Apa azt mondta, hogy nekem e hónapra még néhány koronát fog adni. Mostanában rosszul megy az írás, hát nem erőltetem magam, meg azután nem is akarok kiadni a kezemből valami komisz munkát... Ha tehát könnyen bírjátok nélkülözni azt a nekem szánt pénzt, akkor kérlek, most küldjétek. (Ha nem, akkor ne aggódjatok, előlegeket fogok felszedni.)

Egyébként az idő csodaszép, napos. A levegő jó. Hát nálatok?? (A gyerekek se írnak!)

Kezedet és kezetedet csókolja

jó fiatok,
Jóska

Best [!], 1907. ápr[ilis] 18.

Kedves Dezsőm. Itt egy kicsin tejsarnokban vastag reggeli után, ½ 11-kor, vasárnap délelőtti vasalt hangulatban írok neked. Gézi, akit fél óra előtt borotváltam meg, tiszta kis rózsaszín arcával a *Pesti Napló*ba merül, hogy a *Hálás utókor* című darab sikeréről, sőt részletes tartalmáról bővebb fölvilágosítást nyerjen. Hozzá kell tennem, hogy mindketten ½ 12-től ½ 9-ig aludtunk, és mindezt azért mondom el neked, mert e pillanatban iszonyú fontos kérdésnek tűnik fel előttem a jó alvás; mert sárnyugodtan [!] ülök itt a márványasztal mellett, rendes formákba rajzolom a betűimet, és idegeim teljesen nyugodtan hagynak. Apropos – egy kollegámmal azt a felfedezést tettük, hogy... Mégse, a felfedezést nem mondom el egyelőre, hanem arra kérlek, hogy tudományos adatgyűjtés szempontjából vezess *idegességi naplót* körülbelül négy hétig. Be kell írni e naplóba, hogy 1. volt-e álmod? 2. volt-e pollúciód? 3. milyen volt a délelőtt (álmos, nyugtalan, butító, nehéz fej... stb.)? 4. milyen volt a délután? 5. milyen volt az este? 6. *zavaros volt-e a pisád*. 7. voltak-e nemi vágyaid. A 3., 4., 5., 7. kérdésekre általánosan három fokozatban kell felelned, *rossz, közepes, jó*. A *jó* határozott, feltűnő egészségérzést jelent, elevenéget és önbizalmat. (Főleg azonban a *testi érzésről* szóló megjegyzés a fontos.) A nemi vágyról is tudnunk kell, hogy *ha esetleg jelentkezik*: erős, közepes vagy gyenge-é? Kedvesem, többet nem mondhatok, csak arra kérlek, jegyezd gondosan a dolgot magadról. Rajz Sándorral ugyanis nagy fölfedezésekre készülünk e tárgyban. Neked azért nem mondom el a törvényt, amelyet sejtünk – s a tapasztalatainkat –, mert az ideges embert ez szuggerálhatja, márpedig némi csekély hajlamod az idegességre neked is van.

Írj különben, hogy hogyan vagytok otthon. Kapni fogom-e apáék arcképét. A szennyest ti. holnap küldöm, Laci órájával együtt. Az óráskó részint nem akarják megcsinálni, azt mondván, hogy nem érdemes, mások egy forint húsz krajcárokat és egy forintokat kérnek érte. Azt hiszem, valóban nem érdemes megcsináltatni. Rövidesen ugyanis újra

⁹⁸ A *Pesti Napló* 1907. október 6-i számában közölt ismertetőt Lengyel Menyhért *Hálás utókor* című színdarabjának bemutatójáról.

meg kell állnia, talán nem is tejszagú kisbátyánk hibájából, hanem az órában rejlő patológikus okokból.

Mit írnak még. Megzenésítettem az *Üllői úti fákat*.⁹⁹ Hangszerelni fogom az eddigi sikerült dalaimat kis zenekarra és hárfára. A regényembe még mindig nem kezdtem bele, de ez már rövid idő kérdése. Weinnerrel gyakran vagyok együtt, és a vígoperám librettóján most fogjuk megbeszélni a javításokat. Múltkor nála Bartók Bélával találkoztam. Bartók eljátszotta a legújabb zenekari suitjét, amely pokolian veszett, de föltétlenül zseniális új munka. Ilyen muzsikáról se Wagner, se Puccini nem álmodott. Ez a Bartók csodásan olvasta a huszonöt soros partitúrát. Tempó: prestissimo.

Kérdéseim:

1. Mikor küldöd a Hetkánál lévő dalomat?
2. Mikor kéred el Géza bácsinál lévő aradi újságokat.
3. Mikor jönnek apáék Pestre.

Kéréseim:

1. A fehérneműt, ha lehet, legkésőbb péntekre szeretném kezeimhez kapni.

2. KüldjeteK benne arcképet apától s anyikától.
3. Írd meg, hogy van Sándor,¹⁰⁰ mi hír róla, hogy van Mandi?
4. Hogy van D[ecsy] nagymama?
5. Mit csinált újabban Ernő bácsi.¹⁰¹
6. Mi hír a laboratóriumban?

De Dezső, ha egyenként nem felelsz a kérdéseimre: örök harag.

Ölel százszor mindannyitokat

Jóska

⁹⁹ Kosztolányi versét; bemutatta Nagy Endre kabaréja.

¹⁰⁰ Budanovits Sándor.

¹⁰¹ Lányi Ernő 1907-ben lett a szabadkai zeneiskola igazgatója és a templom karnagya.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.

www.magveto.hu

www.facebook.com/magveto

magveto.kiado@lira.hu

Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben,
a nyomda alapításának 138. esztendejében, 2020-ban.
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős vezető: Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

Felelős szerkesztő Schmal Alexandra

Korrektor Hradeczky Moni

A kötetet Pintér József tervezte

Műszaki vezető Takács Klári

Kiadványszám 9035

Minion betűtípusból szedve

ISBN 978 963 14 3875 8